

ความเปลี่ยนแปลงของจีนก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน จากจีนยุคจารีตสู่การสถาปนาระบอบสาธารณรัฐ

ธโรธร ตู่ทองคำ

| 97

ความเปลี่ยนแปลงของจีนทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่สำคัญ แบ่งเป็นสามช่วงเวลา คือ ช่วงแรก จีนช่วงการปกครองของรัฐแบบจารีต หรือรัฐแบบโบราณ หรือรัฐแบบดั้งเดิม นับตั้งแต่อดีต 221 ปีก่อนคริสตกาล จนถึง ค.ศ. 1911 ช่วงที่สอง จีนช่วงการปกครองระบอบสาธารณรัฐ ระหว่าง ค.ศ. 1911 ถึง 1949 และช่วงที่สาม จีนช่วงการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์หรือการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่าง ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน รอยต่อของความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาจากช่วงปลายราชวงศ์ชิงของอาณาจักรจีนแบบจารีตจนถึงการสถาปนาระบอบสาธารณรัฐ จากการรุกรานของมหาอำนาจจากภายนอก ความล้มเหลวของราชวงศ์ชิงที่ต่อต้านการรุกรานและปรับเปลี่ยนองคาพยพภายในประเทศ การต่อต้านการรุกรานและการคุกคามจากมหาอำนาจของประชาชน บทบาทของ ดร.ซุนยัตเซ็นและการจัดตั้งพรรคก๊กมินตั๋ง ช่วงสภาพความสับสนวุ่นวาย อนาธิปไตย และยุคขุนศึก ทำให้เป็นปัญหากับการสถาปนารัฐสมัยใหม่ที่เป็นรัฐชาติ และที่สำคัญ คือ การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่กลายเป็นตัวแสดงที่สำคัญก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 วัตถุประสงค์ของบทความเป็นไปเพื่อการศึกษาย้อนพินิจจีนช่วงเปลี่ยนผ่านจากรัฐแบบจารีตสู่การสถาปนาระบอบสาธารณรัฐที่นำไปสู่การถือกำเนิดของพรรคคอมมิวนิสต์

ลักษณะสำคัญด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของจีนสมัยรัฐแบบจารีต

การสถาปนาจีนเป็นอาณาจักรและจักรวรรดิเมื่อ 221 ปีก่อนคริสตกาล นับเป็นจักรวรรดิที่มีขนาดใหญ่ที่สุดจักรวรรดิหนึ่ง มีที่ตั้งในทวีปเอเชีย มีภูมิประเทศจากด้านตะวันตกที่เป็นภูเขาและที่ราบสูงสู่ด้านตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งและที่ราบลุ่ม มีฮวงโหและแยงซีเกียงเป็นแม่น้ำสำคัญจากที่มีต้นกำเนิดจากที่ราบสูงทิเบตด้านตะวันตกสู่ที่ราบลุ่มและที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออกติดทะเลจีนตะวันออก และทะเลจีนใต้ ก่อกำเนิดเป็นอารยธรรมของชาวจีนที่สำคัญกว่าห้าพันปีนับตั้งแต่อดีต นับเป็นรัฐจารีต (Traditional State) ยุคโบราณที่มีความสำคัญ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ด้านการเมือง การสถาปนารัฐจารีตที่มีความต่อเนื่องนำไปสู่การผลิตเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนการปกครองของราชวงศ์ของชาวจีน ที่ประกอบด้วย ราชวงศ์ฉิน โจว ฮั่น สุย ถัง ซ้อง การรุกรานจากภายนอกนำมาสู่การสถาปนาราชวงศ์หยวนของชาวมองโกล มีการกลับมาปกครองของราชวงศ์หมิงของชาวจีน และการรุกรานจากภายนอกนำมาสู่การสถาปนาราชวงศ์ชิงของชาวแมนจู นับเป็นราชวงศ์สุดท้ายของจีนที่มีการปกครองแบบจารีต จีนมีการปกครองระบอบราชาธิปไตยแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy)

ที่มีฮ่องเต้หรือจักรพรรดิเป็นผู้ปกครองสูงสุดเพราะรับแนวคิดโอรสแห่งสวรรค์ ทรงมีอำนาจสูงสุด ทรงเป็นศูนย์กลางการปกครอง สถาปนาขุนนางนับเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญลำดับรอง เป็นระบบราชการที่เป็นกลไกรัฐและเป็นเครื่องมือของฮ่องเต้ การเข้ารับราชการและการเลื่อนตำแหน่งส่วนใหญ่มาจากการสอบเพื่อคัดเลือกขุนนางเพื่อให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถรับราชการ ถือกำเนิดนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังใน ค.ศ. 618¹ นับเป็นการสถาปนาระบบคุณธรรม (merit system) ที่มีความสำคัญ การปกครองของราชวงศ์ซ่งสมัยจักรพรรดิคังซี ยงเจิ้ง และเฉียนหลง (ค.ศ. 1661 - 1795) นับเป็นช่วงสันติภาพจีน (Pax Sinica) และจีนขยายอำนาจครอบคลุมไต้หวัน ทิเบต มองโกเลีย และซินเกียง²

ด้านเศรษฐกิจ จีนมีระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (subsistence economy) ด้านเกษตรกรรม ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ความเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศมีผลต่อผลผลิตเกษตรกรรมที่สำคัญ คือ น้ำท่วม และฝนแล้ง ทำให้ชาวจีนจำนวนมากมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากอพยพออกนอกประเทศภายหลังจากประสบและเผชิญภัยหายนานัปการ ด้านพาณิชย์กรรม มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการจำกัดเน้นเฉพาะในเมือง มีการบริโภคสินค้าและบริการฟุ่มเฟือยในราชสำนัก ความต้องการและปรารถนาสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขยายตัวอย่างต่อเนื่องในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึง 19³ นำไปสู่การจัดตั้งระบบธนาคาร นับเป็นจุดเริ่มต้นของระบบทุนนิยม (sprout of capitalism)⁴ มีระบบจิมก้องระหว่างราชสำนักกับอาณาจักรข้างเคียงที่แสดงถึงการยอมรับอำนาจของราชสำนัก การค้าขายที่สำคัญมาจากเส้นทางสายไหม (silk road) ระหว่างจีนกับเอเชียกลางและยุโรปจากการเดินทาง ที่ถือกำเนิดระหว่าง 206 ถึง 220 ก่อนคริสตกาล สมัยราชวงศ์ฮั่น นับเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความมั่งคั่งให้ราชสำนัก การค้าขายมีการขยายตัวอย่างมากช่วงราชวงศ์ซ่ง ที่สำคัญคือ ชาวจีนซึ่งเป็นที่ต้องการในยุโรป ผ้าไหมซึ่งเป็นที่ต้องการในญี่ปุ่น เครื่องเคลือบกระเบื้องของจีนนับเป็นสินค้าที่หรูหราในยุโรป ความมั่งคั่งในราชสำนักจีน ส่งผลให้จีนสมัยรัฐจารีตมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ร้อยละ 20-30 ของโลก⁵

ด้านสังคม ปรัชญาจากขงจื้อนับเป็นส่วนสำคัญที่กำหนดสังคมการเมือง โครงสร้าง ชนชั้น และสถาบันทางสังคม ที่นำมาสู่การกำหนดอาชีพ คุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณ ในสังคม กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าว ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่นในสังคม ภายหลังสังคมจีนมีการ

¹ ปรับปรุงจาก อภิญา รัตนมงคลมาศ, “หน่วยที่ 1 เอเชียกับระบบการเมืองโลก,” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535).

² สิทธิพล เครือรัฐติกาล, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา,” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาลัทธิการเมืองและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา หน่วยที่ 1-7, ฉบับปรับปรุง* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558).

³ อภิญา รัตนมงคลมาศ, “หน่วยที่ 1 เอเชียกับระบบการเมืองโลก,” 11-12 และ 28-31.

⁴ สิทธิพล เครือรัฐติกาล, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา,” 7-6.

⁵ “Reaching for A Renaissance : A special report on China and its region,” *The Economist* (special report section, March 2007), 4, อ้างใน สิทธิพล เครือรัฐติกาล, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา,” 7-5.

ผสมผสานกับลัทธิความเชื่อศาสนาอื่น ที่สำคัญ คือ พุทธศาสนา ลัทธิเต๋า เม่งจื๊อ เล่าจื๊อ⁶ ประชากรส่วนใหญ่ของจีนมีฐานะยากจน มีการศึกษาน้อย และประสบปัญหาอย่างกว้างขวาง แต่มีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด ขยันอดทน และเพียรพยายามมุ่งมั่นให้ประสบความสำเร็จตามหลักปรัชญาขงจื๊อ ความเจริญเติบโตของจีนต่อเนื่องมานับจากอดีตที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจของรัฐแบบจารีต มาจากการพัฒนาและการค้นพบวิทยาการ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ต่อเนื่องนับจากอดีต ที่สำคัญคือ การค้นพบสิ่งประดิษฐ์ที่ยิ่งใหญ่สี่ประการ (The Four Great Invention) ประกอบด้วย เข็มทิศ กระดาษ แผ่นพิมพ์ และดินปืน⁷ ทำให้สังคมมีความก้าวหน้าตามแบบฉบับของรัฐจารีต แต่กลับไม่ทำให้จีนก้าวข้ามพ้นจากรัฐแบบจารีตสู่รัฐสมัยใหม่หรือรัฐชาติที่มีมหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นเป็นต้นแบบที่สำคัญ

การเปลี่ยนผ่านและการเผชิญปัญหาของจีนช่วงรอยต่อจากรัฐแบบจารีตสู่รัฐสมัยใหม่

การก้าวสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ของจีนนับเป็นช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่เป็นวิกฤตการณ์จากปัจจัยภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอก ที่สำคัญ คือ การคุกคามและรุกรานของ อังกฤษภายหลังประสบความสำเร็จจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เพื่อการแสวงหาวัตถุดิบและผลประโยชน์ทางการค้าการปฏิเสธรการค้าที่เป็นทางการของราชสำนักนำไปสู่การเติบโตของการค้าที่ไม่เป็นทางการ ที่สำคัญ คือ ฝิ่น ทำให้จีนเรียกร้องให้ยุติการค้าแต่อังกฤษปฏิเสธ นำมาสู่การถือกำเนิดของสงครามฝิ่น (The Opium War) ใน ค.ศ. 1839 นำไปสู่การทำสนธิสัญญานานกิง (Treaty of Nanking) ทำให้อังกฤษมีสิทธิและอำนาจเหนือฮ่องกง จากความปราชัยของจีน ซึ่งสร้างความไม่พอใจของชาวจีนจำนวนมาก นำไปสู่การเผชิญหน้ากับอังกฤษและฝรั่งเศสและกลายเป็นสงครามฝิ่นครั้งที่ 2 หรือสงครามธนู (The Arrow War) ระหว่าง ค.ศ. 1856 ถึง 1860 นำไปสู่การทำสนธิสัญญาเทียนสิน (Treaty of Tientsin) ใน ค.ศ. 1858 ความสำเร็จจากการปฏิรูปประเทศใน ค.ศ. 1868 และการปฏิวัติอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นทำให้ปรารถนาวัตถุดิบจากเกาหลี นำไปสู่สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเพื่อครอบครองเกาหลีอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด การปราชัยของจีน จากการไกล่เกลี่ยของสหรัฐอเมริกาทำให้จีนต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม เปิดเมืองท่า ยกเกาะไต้หวันและเกาะอื่นบางเกาะให้ญี่ปุ่น การเปิดโรงงานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในจีน ตามการลงนามในสนธิสัญญาชิโมโนเซกิ (Treaty of Shimonoseki) ใน ค.ศ. 1895 การจัดตั้งขบวนการลับฮื่อ โห ฉวน ใน ค.ศ. 1900 ที่ราชสำนักซึ่งมีบทบาทสนับสนุนเพื่อต่อต้านต่างประเทศ นำมาสู่การเผชิญหน้าและสงครามระหว่างจีนกับกองทัพนานาชาติที่ประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี รัสเซีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เข้าปราบปรามที่ปักกิ่ง กลายเป็นกบฏนักมวย (The Boxer Rebellion) ใน ค.ศ. 1900 นำมาสู่การปราชัยของจีนและมีสภาพ

⁶ อภิญา รัตนมงคลมาศ, “หน่วยที่ 1 เอเชียกับระบบการเมืองโลก,” 9-10.

⁷ Lloyd E. Eastman, *Family, Fields, and Ancestors: Constancy and Change in China's Social and Economic History, 1550-1949* (New York: Oxford University Press, 1988), 149-157, อ้างใน สิทธิพล เครือรัฐติกาล, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา,” หน้า 7-6.

เป็นรัฐกึ่งอาณานิคมที่มหาอำนาจต่างแสวงหาผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง⁸ ก่อให้เกิดสภาพอนาธิปไตย ทำให้จีนเป็นผู้ป่วยแห่งเอเชีย (Sick man of Asia)

ปัจจัยภายใน ที่สำคัญ **ด้านการเมือง** มาจากความอ่อนแอของราชสำนักอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การล่มสลายของระบบจี้มก้อง การเป็นจักรวรรดิหลากหลายชาติพันธุ์ (multiethnic empire) ที่มีขนาดเขตกว้างใหญ่ไพศาลกว่าจีนในยุคใดสมัยใด ปกครองกลุ่มชนที่หลากหลาย ที่สำคัญ คือ ฮั่น แมนจู มองโกล และทิเบต ทำให้ราชสำนักซึ่งปรับตัวให้เป็นจีน (Sinicization) ทำให้มีอำนาจกว้างขวาง แต่ปลายราชวงศ์กลับเผชิญการต่อต้าน ที่สำคัญคือ กบฏลัทธิบัวขาวเพื่อฟื้นฟูการปกครองของฮั่น การคอร์รัปชันและฉ้อราษฎร์บังหลวง นับเป็นสาเหตุที่ทำให้ราชสำนักสูญเสียรายได้และมีรายได้ลดลงจำนวนมาก การขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบราชการนับตั้งแต่ปลายสมัยของจักรพรรดิเฉียนหลง ทำให้กองทัพเผชิญปัญหาจากการขาดวินัยและเจือยชา ที่สำคัญคือ ติดฝิ่นจำนวนมาก ความขัดแย้งที่กลายเป็นสงครามกับมหาอำนาจตะวันตก และญี่ปุ่นทำให้ประเทศอ่อนแอลงอย่างมาก แม้มีความพยายามปฏิรูปประเทศสมัยจักรพรรดิฉางชี่วี่ที่เป็นการปฏิรูปหนึ่งร้อยวันใน ค.ศ. 1898 แต่ทั้งหมดสิ้นสุดลงจากการกวาดล้างฝ่ายปฏิรูปอย่างกว้างขวาง เท่ากับแสดงถึงการปฏิเสธของชนชั้นนำที่มีอำนาจมีแนวคิดอนุรักษนิยมที่ไม่ปรารถนาปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย ก่อให้เกิดการแพร่ขยายแนวคิดการทำให้ประเทศทันสมัย ทัดเทียมนานาอารยประเทศของกลุ่มปัญญาชน ก่อตัวเป็นขบวนการปฏิวัติของ ดร. ซุนยัตเซ็น และนำไปสู่การโค่นล้มราชวงศ์ซึ่งสำเร็จลงแล้วใน ค.ศ. 1911⁹

ด้านเศรษฐกิจ แม้จีนเคยเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จจากการค้นพบสิ่งประดิษฐ์ที่ยิ่งใหญ่สี่ประการ แต่ทั้งหมดกลับไม่สามารถนำไปสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมเฉกเช่นมหาอำนาจตะวันตก ที่เป็นเช่นนี้มีสาเหตุสำคัญมาจากปัจจัยด้านการเมือง การไม่มีกฎหมายปกป้องทรัพย์สินส่วนบุคคลแตกต่างจากยุโรปช่วงเดียวกัน ทำให้ความร่ำรวยของปัจเจกหรือประชาชนมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ที่สำคัญจากการยึดหรือริบทรัพย์สินจากราชสำนัก การรับราชการนับเป็นอาชีพที่มีความมั่นคงมากกว่า ด้านเศรษฐกิจพอค้ำนักธุรกิจที่ร่ำรวยประสบความสำเร็จไม่ได้นำเงินที่สะสมมาเพื่อขยายกิจการหรือลงทุนธุรกิจหลากหลายรูปแบบ หากแต่ทุ่มเททรัพยากรทั้งหมดเพื่อให้คนในครอบครัวได้เข้าสู่ตำแหน่งราชการตามค่านิยมของคนจีน และด้านสังคม การเพิ่มประชากรจำนวนมากในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ก่อให้เกิดแรงงานเป็นจำนวนมาก ทำให้มีแรงงานราคาถูกจำนวนมาก ไม่มีความจำเป็นต้องพัฒนาวิทยาการ เทคโนโลยี และนวัตกรรม แต่ประการใด และที่สำคัญ ความเชื่อของชาวจีนจำนวนมากที่มีค่านิยมการผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่เปลี่ยนแปลงธรรมชาติที่เป็นการแทรกแซง สังการ บงการ ควบคุม และครอบงำ ทำให้วิทยาการ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ขาดความต่อเนื่องจากการพัฒนา¹⁰

⁸ อภิญา รัตน์มงคลมาศ, “หน่วยที่ 1 เอเชียกับระบบการเมืองโลก,” 28-31.

⁹ สิทธิพล เครือรัฐติกาล, *ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชวนอ่าน, 2555), 36-93.

¹⁰ Lloyd E. Eastman, *Family, Fields, and Ancestors: Constancy and Change in China's Social and Economic History, 1550-1949*, 149-157, อ้างใน สิทธิพล เครือรัฐติกาล, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา,” 7-6.

ด้านสังคม จำนวนประชากรที่เพิ่มเป็นจำนวนมากจาก 275 ล้านคน ใน ค.ศ. 1779 เป็น 430 ล้านคน ใน ค.ศ. 1850¹¹ ทำให้มีการอพยพตั้งถิ่นฐานหลากหลายพื้นที่ ที่สำคัญ คือ มณฑลเสฉวนและยูนนาน จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ชาวจีนตอนบนเหนือแม่น้ำแยงซีเกียงจึงเคลื่อนย้ายสู่ดินแดนแมนจูเรียที่มีประชากรเบาบางจำนวนหนึ่งล้านคน ส่วนชาวจีนตอนใต้แม่น้ำแยงซีเกียง ที่สำคัญ จากมณฑลกวางตุ้งและฟูเจียน อพยพสู่ดินแดนโพ้นทะเล ที่สำคัญ คือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹² มรดกสำคัญด้านสังคมของการปฏิวัติร้อยวัน คือ ความพยายามจัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูง นับเป็นที่มาของมหาวิทยาลัยปักกิ่งภายหลัง นับเป็นมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชีย

ความล้มเหลวจากการเผชิญหน้ากับมหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นนำไปสู่การลุกฮือของราชสำนักอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การลุกฮือของประชาชนอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ที่สับสนนำไปสู่การปฏิวัติของพรรคก๊กมินตั๋ง ของ ดร. ซุนยัตเซ็น เพื่อโค่นล้มราชวงศ์ชิงใน ค.ศ. 1911 นำไปสู่การสิ้นสุดของรัฐแบบจารีต การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เท้ากับสิ้นสุดการปกครองแบบราชวงศ์ แทนที่ด้วยการปกครองระบอบสาธารณรัฐเพื่อนำไปสู่การผันผวนทางการเมืองจากตะวันตก รอยต่อของความเปลี่ยนแปลงนำไปสู่สภาพสับสนวุ่นวาย (Chaos) มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวที่นานกิง และ ดร. ซุนยัตเซ็น ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี แต่อำนาจและบทบาททางการเมืองสูง นับตั้งแต่การนำความลับของฝ่ายก้าวหน้าไปบอกพระนางซุสีไทเฮา จนนำไปสู่การสิ้นสุดของการปฏิวัติหนึ่งร้อยวัน การบังคับให้ปฎิเสธราชสมบัติ นำไปสู่การสิ้นสุดระบอบราชวงศ์และนำไปสู่การสถาปนาระบอบสาธารณรัฐ และบทบาททางการเมืองที่สูงจากการควบคุมกองทัพทั้งหมด ทำให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐที่ปักกิ่ง แต่ความคิดของหยวนซื่อฮายี่ที่มีสมมติฐานว่าระบอบสาธารณรัฐไม่สอดคล้องและไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม บริบทและปัจจัยของจีน นำไปสู่การสถาปนากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และหยวนซื่อฮายี่แต่งตั้งตนเองเป็นจักรพรรดิ แต่เป็นช่วงสั้น เพราะหยวนซื่อฮายี่ถึงแก่อสัญกรรมใน ค.ศ. 1916 นำไปสู่การเข้าสู่ยุคขุนศึก (Warlord Era) ระหว่าง ค.ศ. 1916 ถึง 1928 จากการที่กลุ่มการเมือง ก๊กการเมือง ต่างฝ่ายต่างมีบทบาทการต่อสู้เพื่อช่วงชิงและแย่งชิงอำนาจระหว่างกัน นำไปสู่ความพยายามเพิ่มพูน รักษา และขยายฐานอำนาจของพรรคก๊กมินตั๋ง¹³

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสาธารณรัฐจีนกับการถือกำเนิดพรรคคอมมิวนิสต์จีน

¹¹ Lloyd E. Eastman, *Family, Fields, and Ancestors: Constancy and Change in China's Social and Economic History, 1550-1949*, 4, อ้างใน สิทธิพล เครือรัฐติกาล, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา,” 7-6.

¹² สิทธิพล เครือรัฐติกาล, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา,” 7-6.

¹³ ธีวินท์ สุพุทธิกุล, “หน่วยที่ 2 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7, ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2560), 2-17.

ความเปลี่ยนแปลงของจีนจากการสถาปนาระบอบสาธารณรัฐถือกำเนิดช่วงเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสภาพแวดล้อม บริบท และปัจจัยสำคัญ คือ การถือกำเนิดของสงครามโลกครั้งที่ 1 ระหว่าง ค.ศ. 1914 ถึง 1918 การคุกคามของญี่ปุ่นที่มีต่อจีนจนนำไปสู่ข้อเรียกร้อง 21 ประการ (21 Demands, 1915) การยอมอ่อนข้อของหยวนซื่อхай นำไปสู่การสร้างความไม่พอใจ การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 มีการยกเขตอิทธิพลของเยอรมนีที่ปราชัยในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ซานตงให้ญี่ปุ่น นำไปสู่ประท้วงของนิสิตนักศึกษาปัญญาชนมหาวิทยาลัยปักกิ่งที่ประตูเทียนอันเหมิน กรุงปักกิ่ง ในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 ทั้งนี้เพราะจีนและญี่ปุ่นอยู่ฝ่ายเดียวกันระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 นับเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการสี่พฤษภาคม (The Fourth Movement) ที่แพร่ขยายและประท้วงของนิสิตนักศึกษาปัญญาชนและประชาชนของเมืองหลายแห่ง นับเป็นการตื่นตัวของประชาชนที่สำคัญจากการแสดงความคิดเห็นและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ ก่อให้เกิดการทบทวนแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง นำไปสู่การยอมรับแนวคิดและอุดมการณ์แบบมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ (Marxist-Leninist) ที่ประสบความสำเร็จจากการสถาปนาระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และเปลี่ยนแปลงประเทศจากรัสเซียเป็นสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1917 นับเป็นจุดเริ่มต้นซึ่งเป็นที่มาของพรรคคอมมิวนิสต์จีนใน ค.ศ. 1921 จากการจัดตั้งที่เซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน จากการสนับสนุนของจากองค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern)¹⁴

ความผิดหวังของปัญญาชนจากบทบาทของสหรัฐอเมริกาเพื่อแก้ปัญหาความอยู่ดีศรีธรรมระหว่างประเทศจากบทบาทของจักรวรรดินิยมของมหาอำนาจตะวันตกอื่น ความล้มเหลวจากการการสถาปนาระบอบสาธารณรัฐ ความปรารถนาลดอำนาจและอิทธิพลของต่างประเทศ การขยายและเพิ่มอำนาจของจีนให้เข้มแข็ง การวิพากษ์วิจารณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมจารีตของจีน นำไปสู่การแพร่ขยายของแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ของปัญญาชนกลุ่มหนึ่งที่สนใจศึกษา นำไปสู่การก่อตั้งชมรมศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์และเลนินนิสต์ที่มหาวิทยาลัยปักกิ่ง มีปัญญาชนที่สำคัญ คือ หลี่ต้าเจาและเงินตูซิว ที่เข้ารับการอบรมจากองค์การคอมมิวนิสต์สากล เพราะนับเป็นทางเลือกที่สำคัญต่ออนาคตของประเทศที่มีความสำเร็จเป็นเบื้องหน้าจากการปฏิวัติของรัสเซียจากพรรคบอลเชวิกที่ทำให้สหภาพโซเวียตเป็นต้นแบบที่สำคัญของอนาคต จากสมมติฐานที่ว่าแนวคิดลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ อธิบายและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาของจีนอย่างเป็นระบบจากวิธีการปฏิวัติสู่สังคมนิยม ปัญหากฎจากจักรวรรดินิยมที่มาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคม ความอ่อนแอของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ถือกำเนิดใน ค.ศ. 1921 นำไปสู่การรับคำแนะนำของสหภาพโซเวียตที่สนับสนุนการสร้างแนวร่วมเป็นพันธมิตรกับกลุ่มการเมืองที่เข้มแข็งมากที่สุด คือ พรรคก๊กมินตั๋ง เพื่อสร้างฐานอำนาจทางการเมืองอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อกำราบและจัดการขุนศึกทั้งหลายที่สถาปนาอำนาจนำใน

¹⁴ ธีวินท์ สุพุทธิกุล, “หน่วยที่ 2 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 2-17 – 2-18.

ท้องถิ่นจากเป็นมรดกตกทอดภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของหยวนซื่อข่าย นำไปสู่ความร่วมมือเพื่อเป็นพันธมิตรกันระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มีเป้าหมายเดียวกัน¹⁵

ความไม่สนใจของมหาอำนาจตะวันตกเพื่อปราบปรามขุนศึก บทบาทขององค์การคอมมิวนิสต์สากลจากการส่งคนเพื่อการเจรจาทางการทูตกับ ดร.ซุนยัตเซ็น เพื่อการปฏิวัติสังคมนิยมและปราบปรามโค่นล้มขุนศึกนำไปสู่การแถลงการณ์ร่วมใน ค.ศ. 1923 ทำให้สหภาพโซเวียตช่วยเหลือพรรคก๊กมินตั๋งจัดตั้งพรรคให้เข้มแข็งและมีวินัยเพื่อเป็นพรรคปฏิวัติ มีการจัดตั้งโรงเรียนทหารที่หวงผู่ (Whampoa) หรือสถาบันวิชาการทหารวัมเปา (Whampoa Military Academy) เพื่อสร้างกองทัพที่กว้างไกลใน ค.ศ. 1924 เขตอำนาจและอิทธิพลและฐานที่มั่นที่สำคัญของพรรคก๊กมินตั๋ง เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการรวมชาติ ที่สำคัญ การอนุญาตให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋ง การถึงแก่อสัญกรรมของ ดร.ซุนยัตเซ็น ใน ค.ศ. 1925 นำมาสู่การดำรงตำแหน่งของเจียงไคเช็ค ผู้บัญชาการโรงเรียนทหารหวงผู่ ที่มีความไม่ไว้วางใจพรรคคอมมิวนิสต์ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการไม่ลงรอยระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน¹⁶ ทศนคติทางลบและความไม่ไว้วางใจต่อพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้ขณะเตรียมการเพื่อกรีธาทัพทางเหนือ (Northern Expedition) ใน ค.ศ. 1926 เพื่อปราบปรามขุนศึก ได้ทำการปราบปรามสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายควบคู่กัน สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนจำนวนมากหลบหนีไปปฏิบัติการใต้ดิน การหลบหนีออกจากเซี่ยงไฮ้มายังชนบททำให้สมาชิกส่วนหนึ่งที่หลบหนีที่สำคัญ คือ เหมาเจ๋อตุง ที่แสดงถึงภาวะผู้นำอย่างโดดเด่น เริ่มทบทวนทฤษฎีมาร์กซิสต์จากความล้มเหลวจากการปฏิบัติการที่แต่เดิมมุ่งเน้นที่เมืองเปลี่ยนมาเป็นชนบทภายหลังการคลุกคลีกับชาวนา จุดประกายความคิดที่เป็นฐานมวลชนสำหรับการปฏิวัติ แม้ตอนแรก ผู้นำคอมมิวนิสต์หลายคนปฏิเสธ แต่จากสภาพความเป็นจริงของจีนที่ชนชั้นกรรมาชีพไม่เติบโตเต็มที่ ขณะที่ชาวนาเป็นจำนวนมาก ก่อกำเนิดแนวคิดของเหมาเจ๋อตุง (Mao Zedong 's Thought) ที่กลายเป็นแก่นแกนของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์จีนควบคู่กับทฤษฎีมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ การจัดตั้งฐานที่มั่นใหม่ที่เขาจึงกั๊กมณฑลเจียงซี ที่กลายเป็นเจียงซีโซเวียต (Jiangxi Soviet) นำไปสู่การทดลองการปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์จีน มีการทดลองการปฏิบัติทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ด้านการเมือง พรรคคอมมิวนิสต์จีนจัดตั้งรัฐบาล มีการจัดตั้งกองทัพแดง (Red Army) ที่มีเจ๋อตุงเป็นผู้นำ มีการระดมชาวนาฝึกการปฏิบัติการทางการทหารแบบจรยุทธ์ที่มีบทบาทการต่อสู้กับพรรคก๊กมินตั๋งและกองทัพญี่ปุ่น ที่ภายหลังกลายเป็นกองทัพปลดแอกประชาชน (People 's Liberation Army : PLA) ภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนด้านเศรษฐกิจ มีการทดลองจัดระเบียบเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยม จากการปฏิรูปที่ดิน การยึด

¹⁵ จูลซีฟ ซินวรโรณ, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548), 7-14 – 7-15 และ; ธีวินท์ สุพุทธิกุล, “หน่วยที่ 2 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 2-18 – 2-19.

¹⁶ จูลซีฟ ซินวรโรณ, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 7-15 – 7-16 และ; ธีวินท์ สุพุทธิกุล, “หน่วยที่ 2 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 2-19.

ทรัพย์สินจากเจ้าของที่ดินเดิม เพื่อมาจัดสรรแก่ชาวนาที่ยากจน ด้านสังคม มีการจัดคนออกเป็นชนชั้น เจ้าของที่ดินนับเป็นเป้าหมายของการลิดรอนสิทธิ การทำร้าย การสังหาร ในฐานะศัตรูทางชนชั้น¹⁷

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การปราบปรามระบบขุนศึก (Warlord) ของพรรคก๊กมินตั๋งสำเร็จจุล่งจวนยีตกรุงปักกิ่งสำเร็จใน ค.ศ. 1928 ระหว่างนั้นมีการสถาปนาจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติของสาธารณรัฐจีนที่กรุงนานกิงใน ค.ศ. 1927 ทำให้การเป็นพันธมิตรระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์สิ้นสุดลง นำไปสู่การปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ของพรรคก๊กมินตั๋งทำให้แกนนำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนจำนวนมากเสียชีวิต¹⁸ การสูญเสียแกนนำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จำนวนมากและการกลายเป็นพรรคการเมืองนอกกฎหมายของพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำให้แกนนำที่รอดชีวิตปฏิบัติการใต้ดิน ยุทธศาสตร์การปฏิวัติเปลี่ยนแปลง องค์การคอมมิวนิสต์สากลสนับสนุนให้พรรคคอมมิวนิสต์ก่อความวุ่นวายตามเมืองแต่ละเมือง¹⁹ ที่สำคัญคือ การลุกฮือที่เมืองหนานชิ่ง มณฑลเจียงสีหรือเกียงสี ในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1927 ที่เสมือนหนึ่งเป็นวันเสียงปืนแตก หรือวันสถาปนากองทัพปลดแอกประชาชน แม้กองทัพรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งปราบปรามสำเร็จ การลุกฮือช่วงเก็บเกี่ยวฤดูใบไม้ร่วง นับเป็นการปฏิบัติการที่สำคัญของเหมาเจ๋อตุง แต่กองทัพรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งปราบปรามสำเร็จจุล่งจวนเช่นกัน ทำให้เหมาเจ๋อตุงนำแกนนำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนหลบหนีมาเขตกันดารที่ภูเขาจิ่งกั๋ง รอยต่อพรมแดนมณฑลหูหนานกับเจียงซี เจียงสีโซเวียต จูเต๋อนำพลพรรคจำนวนหนึ่งหลบหนีมาพื้นที่เจียงสีโซเวียตใน ค.ศ. 1928 ทำให้ฐานที่มั่นขยายตัวนำไปสู่การเป็นเขตปลดปล่อยที่มีศูนย์กลางการที่เมืองยู่จิน เมืองเจียงซี²⁰

การสถาปนากองทัพของพรรคคอมมิวนิสต์หรือกองทัพปลดแอกประชาชนของสาธารณรัฐประชาชนจีนภายหลัง นับเป็นการสร้างกองทัพสมัยใหม่ของพรรคคอมมิวนิสต์ แตกต่างจากทหารบ้าน ทหารกึ่งโจร เพื่อเป็นกองทัพที่ทันสมัย มีเหมาเจ๋อตุงกับจูเต๋อมีบทบาทสนับสนุนที่สำคัญ มีการจัดโครงสร้างเป็นไปตามสายการบังคับบัญชา แม่ทัพ (Commander) และผู้บัญชาการฝ่ายการเมือง (Political Commissar) ควบคุมทหารแต่ละหน่วยเพื่ออบรมและควบคุมทางการเมืองตามอุดมการณ์ของมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ ยุทธศาสตร์สำคัญคือ การกำหนดยุทธศาสตร์แบบป่าล้อมเมืองเพื่อการใช้ชนบทเป็นฐานที่มั่น การกำหนดให้ชาวนามีส่วนร่วมเพื่อการปฏิบัติการอย่างใกล้ชิด ตามคุณค่าที่เหมาเจ๋อตุงเชื่อมั่นในมวลชนที่เป็นชาวนา เพื่อให้ชาวนา ที่สำคัญคือ ชาวนาที่ยากจนสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ จากการสังคายนาทรัพย์สินและที่ดินเจ้าของ

¹⁷ ซีวินท์ สุพุทธิกุล, “หน่วยที่ 2 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 2-19.

¹⁸ จูลซีฟ ชินวรโรณ, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 7-17 – 7-18.

¹⁹ Benjamin Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (New York: Harper and Row Publishers, 1967), 98-108, อ้างใน จูลซีฟ ชินวรโรณ, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 7-18.

²⁰ Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao*, 98-108, อ้างใน จูลซีฟ ชินวรโรณ, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 7-18.

ที่ดินและชาวนาที่มั่งคั่งจัดสรรปันส่วนให้กับชาวนาที่ยากจน ยุทธวิธีการต่อสู้ที่สำคัญคือการปฏิบัติการสงครามจรยุทธ์หรือสงครามกองโจร²¹

การรุกรานของญี่ปุ่นที่มีต่อจีนแถบแมนจูเรียนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1920 จนนำไปสู่การสถาปนาแมนจูกัวใน ค.ศ. 1932 เสมือนหนึ่งเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น ท่ามกลางสถานการณ์ภายนอกที่ผันแปรและส่งผลกระทบต่อจีน เจียงไคเช็คกลับใช้นานกิงทางตอนใต้ของประเทศเป็นเมืองหลวง เป็นฐานปฏิบัติการกำจัดพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพราะมีสมมติฐานว่าญี่ปุ่นเป็นภัยคุกคามภายนอก แต่พรรคคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามภายในการลำดับความสำคัญของเจียงไคเช็คส่งผลก่อให้เกิดความแตกแยกและสงครามกลางเมืองที่บานปลายอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การปฏิบัติการโจมตีเจียงสีโซเวียตหลายระลอก การขยายตัวของเขตอำนาจและอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ของเหมาเจ๋อตุงในพื้นที่ชนบทถูกสกัดกั้นจากการสังหารรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งปราบปรามแกนนำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ แม้ไม่สามารถปราบพรรคคอมมิวนิสต์ลงอย่างราบคาบ แต่เจียงไคเช็คตัดสินใจปิดล้อมเพื่อกดดันแกนนำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้เหมาเจ๋อตุง แกนนำ และสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ต่างตีฝ่าวงล้อมออกใน ค.ศ. 1934 เพื่อออกเดินทางไกล (Long March) ระหว่าง ค.ศ. 1934 ถึง 1935 เพื่อตั้งหลักใหม่ นับเป็นการเดินทางที่ยาวไกลเป็นระยะทางหลายพันไมล์ผ่านจำนวน 12 มณฑล เป็นระยะทางกว่า 9000 ไมล์ ใช้เวลาเดินทาง 368 วัน จนถึงเมืองเอียนอัน มณฑลชานซี ใน ค.ศ. 1935²² การสูญเสียชีวิตของแกนนำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จำนวนมากระหว่างเดินทางไกลนับเป็นการเสียสละที่สำคัญจากความลำบากตรากตรำ ความอดอยาก ความหิวโหย และการสูญเสียชีวิตจากการโจมตีของกองทัพรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง นับเป็นความสำเร็จและความเปลี่ยนแปลงครั้งประวัติศาสตร์เพราะนำไปสู่การละทิ้งตัวตน ทิฐิมานะ การแย่งชิงอำนาจ จากการยอมสละชีวิตของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ส่วนหนึ่งเพื่อรักษาชีวิตของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่เหลืออยู่ และนับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เจียงไคเช็คล้มเหลวจากการเป็นที่ยอมรับของมวลชนจำนวนมาก ที่สำคัญคือ ชาวนาที่ยากจน ตรงกันข้ามกับเหมาเจ๋อตุงที่เป็นที่ยอมรับอย่างสูงจากการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานของคณะกรรมการเมือง (Politburo) ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการประชุมที่เมืองซุนอี้ มณฑลกุ้ยโจว ใน ค.ศ. 1935 ระหว่างการเดินทางไกล นับเป็นตำแหน่งระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นครั้งแรก การล่าถอยจากฐานที่มั่นเดิมที่ปราศจากแผนใดๆ การระดมพล การระดมผู้คน

²¹ Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao*, 98-108, อ้างใน จูลซีฟ ชินวรโรณ, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 7-18.

²² Mark Selden, *The Yen-an Way in Revolutionary China* (Cambridge Massachusetts: Harvard University Press, 1972), อ้างใน จูลซีฟ ชินวรโรณ, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 7-18.

ท้องถิ่น เข้าร่วมอุดมการณ์จำนวนมาก ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนขยายตัวอย่างกว้างขวางท่ามกลางการสูญเสียของแกนนำและสมาชิกจำนวนมาก²³

บทสรุป: ความเปลี่ยนแปลงของจีนก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน จากจีนยุคจารีตสู่การสถาปนาระบอบสาธารณรัฐ

การสถาปนาอาณาจักรจีนที่มีความต่อเนื่องและยาวนานนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ การสถาปนาอาณาจักรจีนแบบจารีตนำมาสู่การเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่การเผชิญกับการคุกคามจากมหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้จีนที่ปกครองแบบโบราณของราชวงศ์ชิงแทบไม่มีการปรับตัว นำมาสู่ความเพลี่ยงพล้ำอย่างต่อเนื่อง สูญเสียดินแดน อำนาจอธิปไตย สิทธิสภาพนอกอาณาเขตครั้งแล้วครั้งเล่า นำมาสู่ความเคลื่อนไหวขององคาพยพภายในจำนวนมาก การสิ้นสุดการปกครองแบบจารีตของจีนนำมาสู่การสถาปนาระบอบสาธารณรัฐใน ค.ศ. 1911 แต่รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งต้องเผชิญกับการครองอำนาจของหยวนซื่อхайที่เป็นประธานาธิบดีช่วงแรก และปรารถนาเป็นจักรพรรดิช่วงหลัง การเผชิญหน้ากับขุนศึก ทำให้พรรคก๊กมินตั๋งต้องปราบปรามเพื่อการรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่น การก่อตัวของพรรคคอมมิวนิสต์ภายหลังขบวนการสี่พฤษภาคมใน ค.ศ. 1921 นำไปสู่ความร่วมมือระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์เพื่อปราบปรามขุนศึก แต่การถึงแก่อสัญกรรมของ ดร.ซุนยัตเซ็น ใน ค.ศ. 1925 นำมาสู่การขึ้นสู่อำนาจของเจียงไคเช็ค กลับนำไปสู่ความแตกแยก และเป็นที่มาของการปฏิบัติการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างกว้างขวาง ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ การปฏิบัติการ หรืออื่นใด ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมบริบท และปัจจัย ของประเทศ จนนำมาสู่ความสำเร็จภายหลังจากการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงเพียง 4 ปี

บรรณานุกรม

จูลซีฟ ชินวรโรน. “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน.” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548.

²³ Selden, *The Yen-an Way in Revolutionary China*, อ้างใน จูลซีฟ ชินวรโรน, “หน่วยที่ 7 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 7-18. และ; ธีวินท์ สุพุทธิกุล, “หน่วยที่ 2 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน,” 2-20.

ธีวรินทร์ สุพุทธิกุล. “หน่วยที่ 2 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน.” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2560.*

สิทธิพล เครือรัฐติกาล. *ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชวนอ่าน, 2555.*

_____, “หน่วยที่ 7 จีนกับยุทธศาสตร์การพัฒนา.” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาลัทธิการเมืองและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา หน่วยที่ 1-7. ฉบับปรับปรุง นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558.*

อภิัญญา รัตนมงคลมาศ. “หน่วยที่ 1 เอเชียกับระบบการเมืองโลก.” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535.*

.Eastman, Lloyd E. *Family, Fields, and Ancestors: Constancy and Change in China's Social and Economic History, 1550-1949.* New York: Oxford University Press, 1988.

“Reaching for A Renaissance: A special report on China and its region,” *The Economist.* (special report section, March 2007).

Schwartz, Benjamin. *Chinese Communism and the Rise of Mao.* New York: Harper and Row Publishers, 1967.

Selden, Mark. *The Yen-an Way in Revolutionary China.* Cambridge Massachusetts: Harvard University Press, 1972.